

"List do Efezjan" Katolicki Komentarz do Pisma Świętego

Peter S. Williamson. Wydawnictwo "W drodze", Poznań 2022

Nowy człowiek i nowy styl życia **Ef 4,17-5,2**

Rozpoczynając swoją zachętę do chrześcijańskiego postępowania nauczaniem o jedności, posłudze i dojrzałości w Kościele (4,1-16), Paweł przechodzi teraz do innych aspektów chrześcijańskiego stylu życia.

Po pierwsze, wzywa do całkowitego zerwania z postępowaniem moralnym, cechującym otaczającą kulturę (4,17-19).

Przypomina czytelnikom, że chrześcijańskie życie moralne wynika z zasadniczej zmiany dokonującej się dzięki wierze i chrztowi – każdy z nas ma się stać w Chrystusie nowym człowiekiem (4,20-24).

Następnie skupia się na konkretnych wzorcach właściwego i niewłaściwego zachowania, zwłaszcza w naszych wzajemnych relacjach (4,24-31).

W końcu wzywa wszystkich do miłości, przywołując miłość Boga, naszego Ojca, oraz Chrystusa, naszego Zbawiciela, i zachęcając nas do naśladowania Ich (4,32-5,2).

Nie postępujcie tak, jak postępują poganie (**Ef 4,17-19**)

NT: Rz 1,18-32; Ef 2,1-3.12; 1 P 1,18; 4,3-4

KKK: szerzenie się grzechu, 1865-1869; przeszkody utrudniające poznanie Boga, 37; ignorancja zawiniona, 1791-1792

Lekcjonarz: 4,17. 20-24: XVIII niedziela zwykła w roku (B)

[4,17] To zatem mówię i zaklinam się na Pana, abyście już nie postępowali tak, jak postępują poganie, z ich próżnym myśleniem.

Paweł zaczyna od ostrzeżenia przed rodzajem postępowania, jaki praktykowali jego czytelnicy, zanim nawrócili się do Chrystusa.

Zaczynając w uroczysty sposób – To zatem mówię i zaklinam się na Pana – apostoł oficjalnie ich ostrzega, odwołując się do autorytetu zmartwychwstałego Pana: abyście już nie postępowali tak, jak postępują poganie.

Interesujące jest użycie tutaj słowa „poganie”.

Jest to kolejna wskazówka, że Paweł nie uważa już naprawdę swoich czytelników, chrześcijan nieżydowskiego pochodzenia, za pogan (zob. 2,11), chociaż zwraca się do nich zwrotem „was, pogan” w 3,1.

Teraz, kiedy zostali przyproawdzeni do ludu Bożego i mają zostać współspadkobiercami dziedzictwa obiecanego Izraelowi (1,14; 2,12-19), ich postępowanie musi się zmienić, aby było spójne z nową tożsamością.

Zachowanie pogan w pogańskim społeczeństwie jest rezultatem płytkości ich rozumowania – z ich próżnym lub marnym myśleniem.

NJB dobrze oddaje sens: „nie kontynuujcie pustogłowego życia, które prowadzą poganie”.

Styl życia panujący w danej kulturze jest sensowny tylko wtedy, gdy ludzie nie myślą o nim zbyt głęboko.

[4,18] umysłem pogrążeńi w mroku, obcy dla życia Bożego, na skutek tkwiącej w nich niewiedzy, na skutek zatwardziałości serca.

Paweł wzmacnia zachętę, objaśniając postępowanie ludzi, którzy nie znają Chrystusa, podobnie jak zrobił to w 2,1-3¹. Ludzie żyjący w ten sposób są nie tylko niemądrzy, lecz wręcz umysłem pogrążeńi w mroku.

Jedną z konsekwencji upadku jest fakt, iż rozum ludzki ulega zamroczeniu nieuporządkowanymi pragnieniami, wskutek czego nawet jeśli ludzie myślą intensywnie o tym, co dobre, a co złe, często mimo to nie postępują dobrze.

To dlatego współcześnie wielu ludzi świeckich, mających wysokie aspiracje moralne, nie potrafi dojść do właściwych wniosków w sprawach dotyczących moralności seksualnej, aborcji czy końca życia. Rozumowanie w sprawach moralnych bez pomocy Bożego objawienia często chybia celu.

Ale duchowa kondycja pogan jest nawet poważniejsza niż intelektualna: są oni obcy dla życia Bożego. To ich oddzielenie następują na skutek tkwiącej w nich niewiedzy.

Wiemy z doświadczenia, że kiedy ktoś nie rozumie, czego oczekuje inna osoba, to skutkiem często jest wyobcowanie. Tak samo jest w relacjach ludzi z Bogiem.

¹ John Stott wyjaśnia coś, co mogłoby się wydawać nazbyt negatywnym obrazem niechrześcijan: Paweł „oczywiście uogólnia. Nie wszyscy poganie byli (lub są) tak rozwiązli jak ci, których (...) przedstawia. Jednak jak istnieje typowe życie chrześcijańskie, tak też istnieje typowe życie pogańskie”.

Jednak Paweł jeszcze nie skończył. Okazuje się, że poganie, którzy są oddzieleni od Boga, żyją w zawinionej ignorancji: są oddzieleni na skutek zatwardziałości serca. Rozum i sumienie apelują, ale poganie zdecydowali się postępować tak, jak im się podobało.

W wersetach tych Paweł w sposób skondensowany wyjaśnia ludzką grzeszność, którą opisze bardziej szczegółowo w Rz 1,18-32. Mówi tam, że ludzie odmówili uznania świadectw o Bogu, których dostarcza stworzenie, jak też udzielenia Mu właściwej odpowiedzi w postaci czci i miłości.

W zamian stłumiliśmy prawdę o Bogu, co doprowadziło do zepsucia moralnego.

Greckie słowo przetłumaczone jako „zatwardziałość” to **porosis**, podobnie jak w terminie medycznym osteoporoza – choroba, w której kości stają się kruche i tracą elastyczność.

Jednak tutaj zatwardzenie jest poważniejsze, gdyż dotyczy „serca”, centrum ludzkich decyzji i osobowości.

[4,19] Oni to, doprowadziwszy siebie do nieczułości [sumienia], oddali się rozpuście, popełniając zachłannie wszelkiego rodzaju grzechy nieczyste.

Moralną konsekwencją tego stanu rzeczy jest fakt, że poganie doprowadzili siebie do nieczułości: jak mówi NRSV, „utracili wszelką wrażliwość”. Inne możliwe tłumaczenie greckiego słowa „nieczułość” to „przygnębienie”.

Niezależnie od tego, czy zabrakło im moralnej wrażliwości, czy też popadli w beznadzieję, oddali się rozpuście, czyniąc z siebie jakby towar do dostarczenia w poniżające miejsce przeznaczenia.

Być może myślą o rozpuście jako o wolności, gdyż nie zna ona żadnych ograniczeń; ale w istocie rzeczy jest ona tylko życiem pozbawionym samokontroli.

Rezultatem ich pograżenia umysłem w mroku i zatwardziałości serca jest to, że popełniają (...) wszelkiego rodzaju grzechy nieczyste – to znaczy niemoralność seksualną - zachłannie².

Rozpustnie traktują siebie samych oraz innych – jak przedmioty zamiast jak osoby.

² Inne przekłady oddają sens ostatnich słów, tzn. **en pleonexia**: „z ciągłą żądzą, by więcej” (NIV) lub „**chciwi** popełniania wszelkiego rodzaju nieczystości” (NRSV). [W Biblii Paulistów: „samych siebie wydali rozpuście i wszelkiej nieokiełznanej nieczystości” – przyp. tłum.].

Klucz do cnotliwego życia (Ef 4,20-24)

ST: Ps 51,12; Iz 65,17-18; Jr 31,33; Ez 36,25-37

NT: Rz 6,4-6; 10,14; 12,2; 2 Kor 5,17; Kol 3,8-11

KKK: nowe życie w Chrystusie, 1691-1696; nawrócenie ochrzczonych, 1427-1433; katecheza, 1697-1698

Lekcjonarz: 4,17. 20-24: XVIII niedziela zwykła w roku (B)

Po ukazaniu upodlenia pogańskiego trybu życia Paweł przypomina teraz czytelnikom o głębokiej przemianie ich tożsamości, jak się w nich dokonała dzięki nawróceniu się do Chrystusa.

Apostoł mówi w istocie: „**Tego upodlonego sposobu życia nie nauczyliście się od Jezusa!**” i wyjaśnia, że kluczem do świętego życia jest fakt, iż w chrzcie stali się nowym stworzeniem.

[4,20-24] Wy zaś nie tak nauczyliście się Chrystusa. Słyszeliście przecież o Nim i zostaliście pouczeni w Nim, zgodnie z prawdą, jaka jest w Jezusie, że - co się tyczy poprzedniego sposobu życia – trzeba porzucić dawnego człowieka, który ulega zepsuciu na skutek zwodniczych żądz, odnawiać się duchem w waszym myśleniu i przyoblec się w człowieka nowego, stworzonego na obraz Boga, w sprawiedliwości i prawdziwej świętości.

Sposób mówienia Pawła jest uderzający.

Stwierdza on o swoich czytelnikach: nauczyliście się Chrystusa. Słyszeliście przecież o Nim i zostaliście pouczeni w Nim.

Nie mówi o przyswajaniu nauki chrześcijańskiej, jak gdyby był to zbiór faktów czy idei, które można po prostu opanować intelektualnie.

Mówi za to o uczeniu się Chrystusa dzięki temu, co „słyszeli o Nim”, to znaczy dzięki głoszeniu Ewangelii.

Zostanie chrześcijaninem oznacza usłyszenie głoszenia Jezusa Chrystusa (1,13; Rz 10,14; 16,25) i odpowiadanie Mu w wierze. Następnie przychodzi katecheza, zostanie „pouczonym w Nim”³.

Chrystus jest treścią i nośnikiem tego, co się głosi i naucza, zgodnie z prawdą, jaka jest w Jezusie.

³ Zob. Katechizm, 1248

Zwykle użycie imienia „Jezus” bez tytułów „Pan” czy „Chrystus” koncentruje się na **osobie**, która ucieleśnia prawdę⁴.

Prawda ta odróżnia się wyraźnie od zwodniczych żądź, jakie decydowały o kształcie ich poprzedniego sposobu życia.

Chociaż Paweł podaje konkretne instrukcje co do właściwego i niewłaściwego zachowania, dostrzega, że właściwe postępowanie wynika ze znajomości prawdy i z relacji z Jezusem.

Paweł przypomina następnie swoim czytelnikom otrzymaną przez nich podstawową naukę:

- (1) Porzucić dawnego człowieka prowadzącego „poprzedni sposób życia”**
- (2) Odnawiać się duchem w waszym myśleniu, oraz**
- (3) Przyoblec się w człowieka nowego⁵.**

Chociaż chrzest nie został tu wyraźnie wspomniany, trudno wątpić, że Paweł odnosi się do tego wydarzenia, ponieważ inne jego pisma mówią o chrzcie z użyciem tego słownictwa⁶.

Po przyjęciu chrztu nawróceni dorośli byli wzywani do zmiany postawy i zachowania, odpowiadającej rzeczywistej przemianie „starego człowieka” w „nowego człowieka”, jaka przy tej okazji zachodzi.

Czasowniki „porzucić” i „przyoblec się” w 4,24 są powszechnie używane w odniesieniu do zdejmowania i zakładania ubrania⁷.

W świecie starożytnym strój często symbolizował tożsamość i pozycję człowieka (np. Łk 15,22; Ap 3,3-4.18).

Już co najmniej w połowie II wieku chrześcijańska praktyka chrzcielna obejmowała zdjęcie odzieży, przyjęcie chrztu, a następnie przywdzianie białej szaty, która oznaczała nowe, sprawiedliwe życie w Chrystusie.

Nauczanie Pawła, zawarte w innych pismach, pomaga wyjaśnić kwestie ujęte tutaj bardzo zwięźle.

W chrzcie człowiek umiera z Chrystusem i powstaje do nowego życia, wyzwolony z niewoli grzechu, obejmującej cały rodzaj ludzki (Rz 6,3.6-7).

⁴ Jest to jedyne miejsce w Liście do Efezjan, w którym mówi się o Jezusie bez tytułu Chrystus lub Pan

⁵ RSV ukazuje te trzy czynności jako polecenia na czas teraźniejszy, podając je w trybie rozkazującym. Jednak NAB i inne przekłady dokładniej oddają tekst grecki, wskazując, że są to pouczenia odnoszące się do przeszłości, które mają konsekwencje dla teraźniejszości. [W ten sam sposób Biblia Tysiąclecia – przyp. red. nauk.]

⁶ Rz 6,3.6; Ga 3,27-28; Kol 2,12; 3,9-11

⁷ W NAB „odłożyć”, w RSV „zdjąć” [W Biblii Paulistów: „odrzuć” – przyp. tłum.]

Nie znaczy to, że chrześcijanin nie może grzeszyć – dowody świadczą przeciw temu! – lecz że uzyskujemy nową wolność odrzucania grzechu i możemy wybrać korzystanie z niej (Rz 6,11-19)⁸.

Osoba ochrzczona, zjednoczona ze zmartwychwstałym Jezusem i napełniona Duchem (Rz 8,1-4; 1 Kor 6,17; Ga 3,27-28), ma stać się „nowym człowiekiem”.

Greckie słowo, tłumaczone w przekładzie angielskim w 4,22 i 4,24 jako „ja”, to **anthropos**, „człowiek”, w znaczeniu „istoty ludzkiej”⁹.

„Stary człowiek”, którego porzucamy, to grzeszne dziedzictwo otrzymane od Adama, a „nowy człowiek”, w którego się „przyoblekamy” (jednoczymy się z Nim) przez wiarę i chrzest (Rz 13,14).

Paweł wskazuje, że zmiana ta jest ni mniej ni więcej, tylko ponownym stworzeniem (Ef 2,10.15) istoty ludzkiej na podobieństwo Boże.

Ten nowy człowiek jest stworzony na obraz Boga (paralelny werset w Kol 3,10 mówi: „**na obraz Tego, który go stworzył**”), w sprawiedliwości i prawdziwej świętości¹⁰ - zwrot opisujący ludzi, którzy wiodą pobożne życie zgodnie z wolą Bożą (występuje także w Łk 1,75).

Paweł przypomina zatem swoim czytelnikom o radykalnej zmianie, jaka zaszła, oraz o ich decyzji, by odrzucić upodobania starego człowieka i żyć zgodnie ze skłonnościami nowego człowieka, prawdziwego ja zjednoczonego z Jezusem¹¹.

Klucz do przyobleczenia się w „człowieka nowego” w codziennym życiu to „**odnawiać się duchem w waszym myśleniu**”, co znaczy w najskrytszych myślach¹².

Czas terażniejszy greckiego czasownika „odnawiać” oznacza trwającą czynność, natomiast strona bierna, w której występuje, wskazuje, że w procesie tym działa sam Bóg¹³.

⁸ Zob. KKK, 1990-2002 o łasce i usprawiedliwieniu

⁹ Słowo **anthropos** w Septuagincie i Nowym Testamencie może odnosić się do pojedynczego człowieka lub do rodzaju ludzkiego jako całości. Bóg stworzył **anthropos** w Rdz 1,26-27 i 2,7. Grzech i śmierć weszły na świat przez jednego **anthropos**, Adama (Rz 5,12). Łaska i życie zostały teraz przywrócone przez jednego **anthropos**, Jezusa Chrystusa (Rz 5,12; zob. także 1 Kor 15,21)

¹⁰ Inne możliwe tłumaczenie to „w prawdziwej sprawiedliwości i świętości” (RSV, NRSV). [W Biblii Paulistów tak samo jak w Biblii Tysiąclecia – przyp. tłum.].

¹¹ Gdzie indziej Paweł opisuje ten sam wybór jako decyzję o życiu według Ducha, zamiast życia według ciała (Ga 5,16; zob. Rz 8,4-6)

¹² Większość tłumaczy przyjmuje, że „duch” w tym miejscu odnosi się do najskrytszej głębi umysłu. Niektórzy jednak uznają, że dotyczy on działania Ducha Świętego w umyśle wierzącego.

¹³ W oryginale greckim **ananeousthai** to bezokolicznik czasu terażniejszego strony biernej, którą przekłady anglojęzyczne tłumaczą jako „bądźcie odnowieni” (RSV,NRSV,NAB). W przekładzie Biblii Tysiąclecia występuje strona zwrotna, która oddaje aktywne działanie człowieka w odnawianiu umysłu. Biblia Paulistów obrazuje zarówno aspekt Bożego działania, jak i ludzkiego współdziałania, przekładając: „**Pozwólcie się odnawiać Duchowi w waszym myśleniu**” – przyp. tłum. i red. nauk.

Bycie odnawianym w myśleniu obejmuje zmianę zasadniczej postawy, nawrócenie, jak również trwający wzrost w rozumieniu Bożego objawienia.

To właśnie „mądrość” i „poznanie” Boga oraz jego planu, o które Paweł modli się wcześniej w 1,17-18 i 3,18-19 (zob. Tło biblijne: „Poznanie, które przemienia”).

Modlitewne czytanie Pisma Świętego, uczestniczenie w liturgii i studiowanie prawdy objawionej mogą prowadzić do nabywania odnowionego umysłu i przemienionego życia (Rz 12,2; Kol 3,9-12).

To duchowe rozumienie kontrastuje z „niewiedzą”, „pogrążeniem umysłu w mroku” i „próżnym myśleniem” (4,17-18) ludzi, którzy, nie mają relacji z Chrystusem.

Rozważanie i zastosowanie praktyczne (Ef 4,20-24)

Paweł przypomina czytelnikom o chrzcie, który Katechizm opisuje jako „główne miejsce pierwszego i podstawowego nawrócenia” (1427).

Jednak skoro większość katolików była chrzczona w wieku niemowlęcym, zanim uzyskali zdolność do udzielenia osobistej odpowiedzi w postaci wiary i nawrócenia, nauczanie Pawła stosujemy dzisiaj inaczej, niż czynili to jego pierwsi czytelnicy.

Byłoby najlepiej, aby chrześcijanie ochrzczeni jako dzieci już od najwcześniejszych dni słuchali głoszenia i nauczania o Chrystusie i zwracali się ku Panu jako dzieci.

A także aby ich rodziny i parafie przygotowywały ich solidnie do sakramentów pokuty, Eucharystii i bierzmowania, a oni kontynuowaliby tę drogę aż do dorosłości, wzrastając w rozumieniu swej wiary i postępując w świętości i ciągłym nawróceniu (KKK, 1428-1429).

Jednak często tak się nie dzieje. Niektórzy otrzymują jako dzieci niedostateczną formację chrześcijańską lub nie dostają żadnej; inni otrzymują ją, ale z czasem przestają praktykować wiarę, poddając się wpływowi otaczającej ich niechrześcijańskiej kultury.

Ci ochrzczeni, ale nienawróceni katolicy potrzebują ewangelizacji, aby móc doświadczyć łaski już otrzymanych sakramentów.

Potrzebują zapoznania się (lub ponownego zapoznania się) z Osobą Jezusa Chrystusa dzięki głoszeniu (**kerygma**) Dobrej Nowiny w mocy Ducha Świętego, połączonemu ze świadectwem już wierzących osób.

Dopiero kiedy okryją (na powrót) prawdę, jaka jest w Jezusie (4,21), uwierzą i postanowią odwrócić się od grzechu, będą mogli w pełni korzystać z katechezy na temat modlitwy, nauczania, sakramentów i życia moralnego (główne tematy Katechizmu).

Dopiero wtedy życie Boże, otrzymane na chrzcie, będzie mogło kwitnąć i wzrastać dzięki odnawianiu się duchem w ich myśleniu (4,23).

Obwinianie za wszelkiego rodzaju problemy duszpasterskie braku odpowiedniej katechezy jest truizmem, ale analiza ta nie bierze pod uwagę okoliczności, iż katecheza opiera się na ewangelizacji, jak sugeruje kolejność czasowników w 4,21: „słyszeliście” o Nim i zostaliście „pouczeni” w Nim.

Dopóki ludzie nie zostaną doprowadzeni do nawrócenia dzięki słuchaniu głoszenia Jezusa jako Pana, dopóty katecheza będzie przynosić ograniczone efekty.

Aby nadać jej większą skuteczność, niektóre parafie i diecezje wprowadzają programy ewangelizacyjne (takie jak Kurs Alfa, Cursillo, Kurs Filipa czy seminarium Życia w Duchu Świętym) poprzedzające obrzęd chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych i przygotowanie do bierzmowania.

Niektóre seminaria stosują te programy zarówno w celu pogłębienia nawrócenia seminarzystów, jak i zaznajomienia ich z metodami ewangelizacyjnymi.